

УДК 339.977

**ANALYSIS OF THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON THE
EMERGENCE OF WORLD FINANCIAL CRISES
АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ВИНИКНЕННЯ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ
КРИЗ**

Vysotska M.P. / Висоцька М.П.

c.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.

Cherevashko D.R. / Черевашко Д.Р.

student / студент

National Aviation University, Kyiv

Анотація. Наукова стаття присвячена аналізу впливу процесів глобалізації на виникнення фінансових криз у розвинутих країнах, що провокують їх подальше розповсюдження по всьому світу. В статті наведено основні причини криз, представлено індикатори визначення кризи на початкових стадіях. Розглянуто напрямки попередження розвитку криз.

Ключові слова: глобалізація, криза, фінансова нестабільність, політична та економічна дестабілізація, макроекономічна політика, фінансова стабільність.

Вступ.

Фінансова криза - це погіршення ситуації на фінансовому ринку, як наслідок реалізації накопичених ризиків під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Це призводить до порушення його ефективної роботи, зниження цінкових показників, погіршення ліквідності й якості фінансових інструментів, банкрутство учасників.

Фінансова криза передбачає виникнення якісних змін в економічній системі, які спричиняють порушення пропорцій у розвитку, його призупинення, видозміни чи руйнування фінансової системи окремих країн або світових ринків у цілому. Реакція фінансового ринку на економічні події завжди більш значуща, ніж наслідки даних подій. Фінансова криза є тією точкою відліку, з якої економічна система зазнає змін. Якщо до настання фінансової кризи деякі тенденції в економіці можуть лише накопичуватися, то сама фінансова криза посилює дану тенденцію і прискорює якісні зміни.

Цілком можна погодитися з тим, що фінансова криза – це криза, яка:

1) системно охоплює фінансові ринки та інститути фінансового сектору, грошовий обіг і кредит, міжнародні фінанси (сегмент країни), державні, муніципальні та корпоративні фінанси;

2) негативно впливає у середньо- і довгостроковому періоді на економічну активність усередині країни й на динаміку добробуту населення;

3) проявляється:

– у фінансовому секторі й на фінансових ринках,

– у міжнародних фінансах,

– у сфері грошового обігу,

– у сфері державних фінансів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Значний внесок щодо вирішення цього питання мають праці таких західних вчених, як

П. Кругмана, Дж. М. Кейнса. Серед вітчизняних учених слід відзначити дослідження О. Білоруса, І. Бураківського, О. Мозгового, В. Новицького, Ю. Пахомова, О. Плотнікова, у роботах яких важлива увага приділяється розвитку глобальної фінансової системи та визначаються чинники і напрямки попередження світових економічних криз.

Проте необхідно відмітити, що на сьогодні не повністю розкриті причини виникнення світових фінансових криз та не існує ефективного, чітко структурованого підходу їх попередження.

Метою статті є дослідження впливу глобалізаційних процесів на виникнення світових криз, їх наслідків та визначення індикаторів (критеріїв) їх прогнозування та способів попередження.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фінансово-економічна система сучасного світу характеризується певною внутрішньою нестабільністю, яка виявляється у періодичному виникненні в різних її частинах економічних криз.

Фінансові кризи надзвичайно різноманітні як за своїми причинами, так і за проявами, не існує усталеної, прийнятої всіма точки зору щодо більшості аспектів даної проблематики. Відповідно, постає питання – наскільки виникнення економічних криз неминуче і які їх причини та фактори попередження.

Останніми роками економічна глобалізація призвела до зростання синхронізації економічних циклів у світі. Якщо раніше економічні буми та рецесії мали переважно локальний або принаймні регіональний характер, то сьогодні ці явища вийшли на глобальний рівень.

Починаючи з ХХ століття, з інтенсивним розвитком глобалізаційних процесів, виникло дванадцять світових криз, які поширювались у світових масштабах за рахунок лібералізації міжнародної торгівлі, міграції трудових ресурсів та інтегрованості багатьох економік світу.

За останні десятиріччя глобалізація набула значного поширення у світі, що вплинуло на зближення фінансових та економічних показників багатьох країн. За рахунок цього перші 15 країн у рейтингу індексу глобалізації А. Т. Керні в 2016 році мають незначні відхилення, (рис. 1.).

Відповідно, висока глобалізованість провідних економік світу призводить до вразливості світової фінансової системи та поширює можливі кризові явища, що виникають в них, у світових масштабах.

Фінансова глобалізація, з одного боку, дає змогу країнам отримати більше потрібних їм ресурсів грошей та капіталу, а корпораціям — здобути додаткові прибутки від ефективного інвестування вільних ресурсів. З іншого боку, вона приховує потенційну небезпеку збільшення глобальної фінансової нестабільності, а, отже, значних втрат для всіх суб'єктів, що оперують у глобальному фінансовому середовищі.

Таким чином, для оцінки впливу глобалізації на поширення криз необхідно проаналізувати розвиток світового фінансового ринку за останні десятиріччя, що дозволить спрогнозувати з деякою мірою ймовірності можливі тенденції його розвитку в 2018-2019 роках.

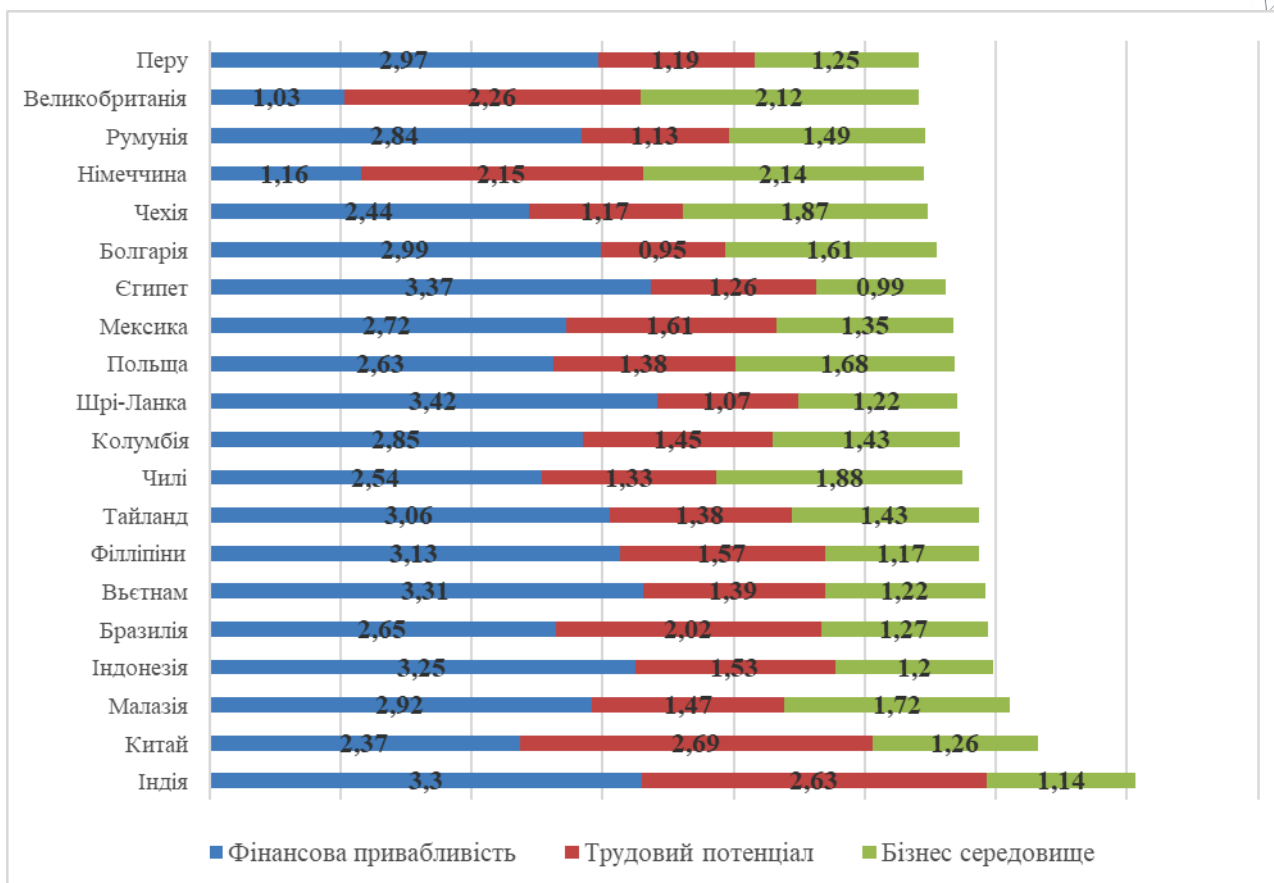

Рис. 1. Індекс глобалізації А.Т. Керні. Примітка: Складено автором на основі звіту 2017 А. Т. Kearney Global services location index

За даними Світового банку з 2010 по 2017 роки відбувалось сповільнення економічного зростання в більшості країнах світу. Так, глобальне економічне зростання сповільнилось до 3,0% у 2017 році порівняно з 2,4% у 2016 році.

Причиною сповільнення економічного зростання можуть бути: падіння світових цін на сировинному ринку, послаблення світової торгівлі та відносно зменшення грошових потоків між країнами.

За прогнозом Global Economic Prospects економічне зростання сповільниться та становитиме у 2018 році біля 3% для розвинутих країн та біля 5% для країн, що розвиваються, (рис. 2.):

Аналізуючи динаміку темпів економічного зростання в період кризи 2008-2009 років можна встановити існування значно більшого впливу кризи на економіку розвинених країн (спостерігається сповільнення темпів зростання на 1,8%) це можна пояснити тим, що розвинені країни є більш глобалізованими ніж країни, що розвиваються. Саме відносно низький рівень глобалізованості та інтегрованості в міжнародну торговельну систему країн, що розвиваються дозволив пом'якшити або навіть уникнути наслідків кризи 2008-2009 років, (див. Рис. 1.).

Кризи, які починались в США у 2000-му та 2008-2009 роках у банківській сфері та сфері ІТ-технологій відобразились і на світовому товарному ринку (рис. 3.).

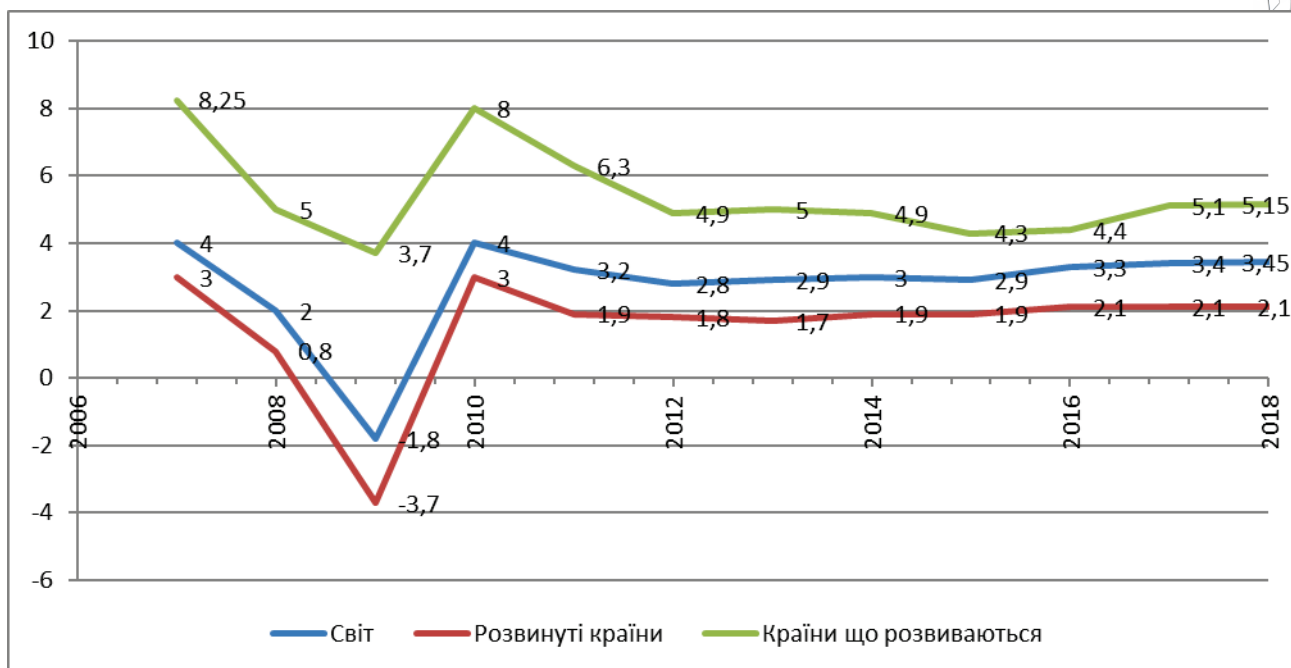

Рис. 2. Динаміка темпів зростання ВВП та апроксимований прогноз подальшого розвитку, (%). Примітка: Побудовано автором за даними Global economic prospects in January of 2018.

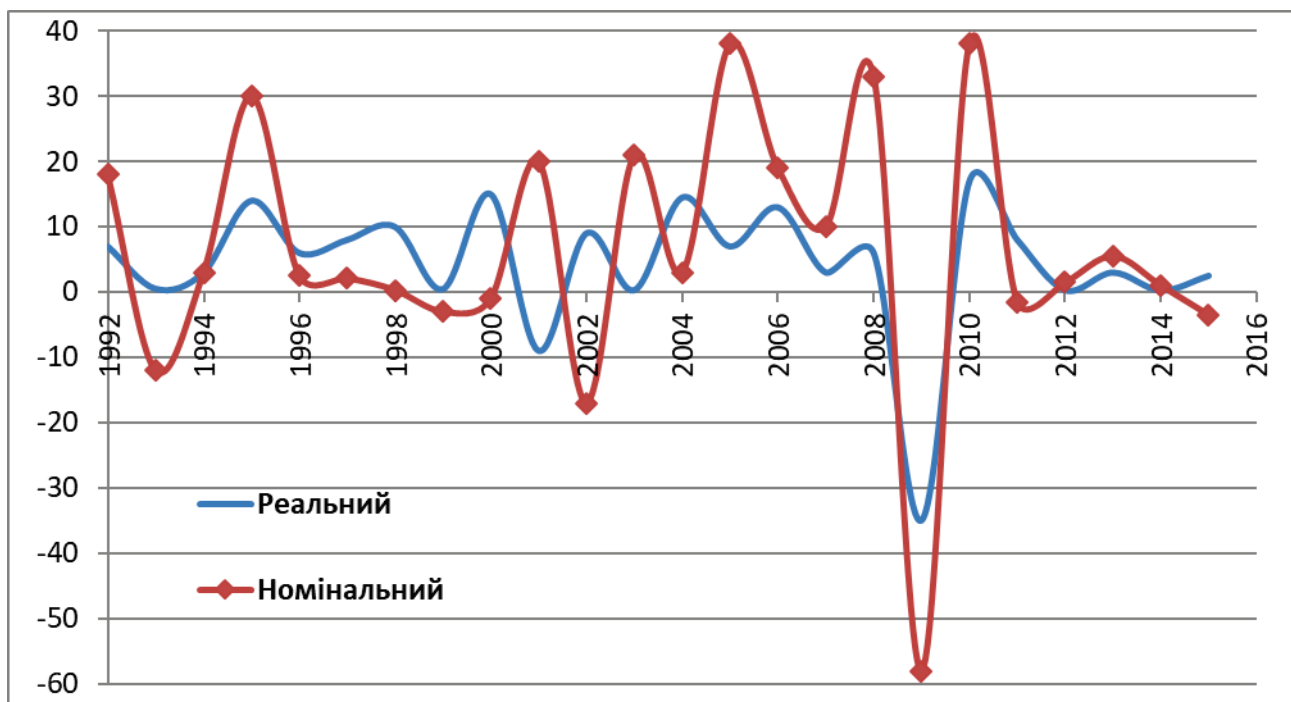

Рис. 3. Зміни на світовому ринку товарів у реальних та номінальних показниках з 1992 по 2015 роки, (%). Примітка: Побудовано автором за даними Global Economic Prospects in January of 2016.

Причиною сучасної глобальної кризи в значній мірі можна вважати сформований світогосподарський уклад, а саме масштабну емісію всього спектра грошових агрегатів фінансовою системою США: від готівкових доларів до фінансових деривативів четвертого порядку. Проведений в 2007 р Швейцарським національним технологічним інститутом аналіз фінансових і

товарних ринків показав домінуюче значення пов'язаного з ФРС великого американського капіталу в формуванні світових фінансових і товарних ринків. З понад 30 млн учасників бази даних було відібрано 43 060 ТНК, з яких 737 ТНК і ТНБ контролюють 80 відсотків світового капіталу. Серед них є ядро з 147 ТНК і ТНБ, яке управляє 40% світової економіки. У цьому списку домінуючу роль відіграють американські банківські групи: Barclays, UBS, JPMorgan Chase, Merrill Lynch, Bank of New York Mellon Corp., Goldman Sachs і ін.

Отже, криза в 2008 році перш за все вразила найбільші в світі інвестиційні банки Lehman Brothers, JP Morgan Chase, Bear Stearns, Deutsche Bank, Credit Agricole, Barclays, Credit Suisse, BNP Paribas. Наступними обвалилися інститути, що забезпечували відтворення капіталу, - страхові та іпотечні агентства. І, хоча глобальна фінансова система встояла за рахунок різкого нарощування грошової емісії (за період з 2008-2010 рр. ФРС емітувала 16 трлн дол). Ця сума у вигляді безвідсоткових кредитів була надана найбільшим банкам США, Великобританії, Німеччини, Франції та Швейцарії). Внаслідок цього існуючі диспропорції лише посилювалися: стрибкоподібно зріс державний борг, продовжилося роздування бульбашок деривативів, включаючи фондові ринки.

Зміни на світовому ринку товарів внаслідок кризи, яка виникла в США у 2008-2009 роках через надання субстандартних іпотечних кредитів та поширилась у світових масштабах та вплив банківського сектору найбільших країн на світовий товарний ринок відображено на рис. 3.

Необхідно зазначити, що кризу робить поєднання декількох факторів, які можна вважати проявами глобалізації. І для того, щоб фінансова криза стала світовою вона повинна виникати в країнах імпортерів, відповідно в першу чергу, найбільшу загрозу для світового фінансового ринку становить США, Японія та ЄС (незважаючи на те, що ЄС в цілому є світовим експортером, але статті імпорту є достатньо вагомими).

Тому, для прогнозування подальших світових фінансових криз, які можуть виникати необхідно в першу чергу розглядати найбільші світові країни імпортери. (Табл. 1.).

При розгляді світових фінансових криз необхідно враховувати внутрішній борг країн та збільшення об'ємів кредитування, так як ці показники можуть слугувати причинними індикаторами виникнення криз.

За даними Global economic prospects розмір внутрішнього боргу найбільших країн світу зростає, але розмір кредитування спадає починаючи з 2010 року, що свідчить про сповільнення економічного розвитку, (рис. 4.).

За останні 10-15 років економіки США та Японії переживали кризи, які мали великий вплив на економіку більшості країн світу, тобто їх можна вважати світовими кризами, що здебільшого виникали у валютно-фінансовому секторі.

В свою чергу на даний момент ЄС переживає часи політичної та економічної дестабілізації, а за останні роки серйозних фінансових криз, які вплинули б на світову економіку в рамках ЄС не відбувалося (окрім кризи в

Греції, яка носила регіональний характер).

Тому, передбачається можливе виникнення криз саме в Європейському Союзі, які, певною мірою, можуть призвести до світових масштабів, так як країни ЄС є найбільшими світовими імпортерами з високо розвиненим фінансовим сектором економіки, який перевищує об'єм реального сектору.

Таблиця 1.

Список найбільших країн світових експортерів та імпортерів у 2017 році

№	Країна	Імпорт (млрд. доларів США)	№	Країна	Експорт (млрд. доларів США)
1	США	2,352	1	Китай	2,157
2	Китай	1,731	2	ЄС	1,900
3	ЄС	1,727	3	США	1,576
4	Німеччина	1,104	4	Німеччина	1,401
5	Японія	625,7	5	Японія	683
6	Великобританія	602,5	6	Південна Корея	552,3
7	Франція	576,3	7	Франція	541,3
8	Гонг-Конг	561,4	8	Гонг-Конг	540
9	Південна Корея	448,4	9	Нідерланди	526,4
10	Канада	443,7	10	Італія	499,1
11	Нідерланди	435,4	11	Великобританія	436,5
12	Індія	426,8	12	Канада	433,0
13	Італія	426,7	13	Мексика	406,5
14	Мексика	417,3	14	Сингапур	396,4
15	Іспанія	333,4	15	Россія	336,8

Примітка: Складено автором за даними CIA: The World Factbook у 2017 році

Причинами сучасних фінансових та економічних криз можна вважати:

1. Циклічність динаміки національних економік розвинених країн і посилення синхронізації цих процесів в основних центрах світової економіки;
2. Деформація ціноутворення;
3. Порушення умов конкуренції;
4. Вплив технологічних циклів;
5. Погіршення умов процесів відтворення
6. Зниження ефективності і якості менеджменту
7. Глобалізація світової економіки і світових фінансів на загальному тлі зростання політичної нестабільності і загроз збройних конфліктів в різних регіонах світу

Вивчення криз дозволяє формувати превентивні заходи фінансової політики для запобігання або зм'якшення ефекту кризових шоків у майбутньому.

Проте повністю від фінансових криз не застрахована жодна країна.

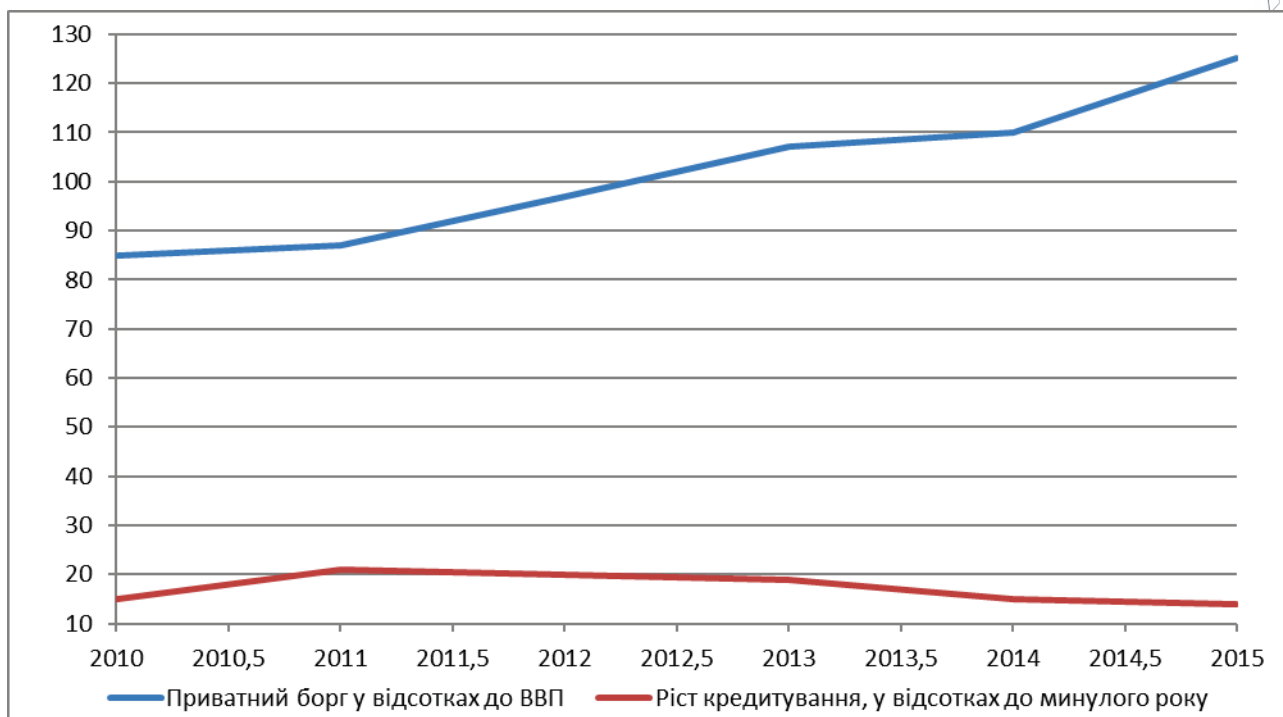

Рис. 4. Зміна об'ємів кредитування та внутрішнього боргу у країнах БРІКС, Мексиці, Індонезії, Малайзії та Туреччині, (%). Примітка: Побудовано автором за даними Global Economic Prospects in January of 2016

Значний внесок у їх подолання, як правило, вносить стимулююча фінансова політика країни, спрямована на зниження глибини й тривалості падіння, хоча окремі економісти завжди виступали проти подібної політики, вказуючи на необхідність самооздоровлення ринків. Історія застосування антикризових заходів нараховує більше півтора століть і в цілому вказує на їх ключову роль у зм'якшенні наслідків кризових явищ.

Таким чином, для удосконалення методів попередження валютних і фінансових криз пропонується використовувати систему індикаторних оцінок макроекономічних показників у поєднанні з мікроекономічними, що дасть змогу здійснити макропроденційний аналіз.

Для удосконалення методів попередження та прогнозування валютних і фінансових криз пропонується аналізувати саме показники фінансової стійкості країни, а кризу розглядати як відсутність цієї стійкості. Також, необхідно визначити основні фактори за якими будуть сформовані показники фінансової стійкості країни.

Пропонується розглядати показники найбільших банків світу, для аналізу світової економіки в цілому та найбільших банків у межах певної країни, якщо потрібно проаналізувати становище на національному фінансовому ринку.

Важливим учасником глобальної фінансової системи є ТНК. Тому, пропонується розгляд основних показників діяльності ТНК, які потенційно можуть нести негативний вплив на розвиток світової фінансової системи.

При виокремленні основних показників також пропонується включити показники ринкової ліквідності та ринку нерухомості, які чинять прямий вплив

на створення передумов до виникнення валютних криз.

Необхідним є включення показників домогосподарств, які здійснюють свою діяльність у нефінансових сферах. Дане включення робиться з метою оцінки реальності показників, їх оцінки по відношенню до реального сектору економіки. Так як більшість криз виникає через штучну переоцінку активів, що має прямий зв'язок з явищем невідповідності реальних активів фінансовим, що потім призведе до вирівнювання показників реального й фінансового секторів у бік реального сектору та до зниження фінансових показників, які були штучно завищені. Цей процес спричинить здування «бульбашки» і, як наслідок, виникнення дефіциту платіжного балансу та збільшення боргових зобов'язань країни. Тому, обов'язковим є включення показників підприємств, які працюють у реальному секторі економіки.

Також, необхідним є включення таких додаткових показників як: показники діяльності інших фінансових компаній, показники діяльності сектору не фінансових корпорацій, показники діяльності домогосподарств, показники ринкової ліквідності та показники кредитування ринку нерухомості.

За цими показниками необхідно отримати певний коефіцієнт, який буде виражений у відсотках та агрегувати їх в єдиний показник за ступенем масової частки, що встановить відсоток фінансової стабільності в державі, регіоні або світі. Якщо розглядати отриманий показник з точки зору актуарної математики, то можна стверджувати, що його величина буде свідчити про можливу ймовірність виникнення фінансової кризи, для визначення якої вже пропонується застосовувати суто статистичні методи та методи складання економетричних моделей.

Фінансова система досягла безпрецедентного в історії ступеню незалежності від реального виробництва, що загрожує капіталізму у рівній мірі безпрецедентними фінансовими ризиками. Ситуація, що склалася у фінансовому секторі глобалізованого господарства не є простим результатом активізації тривіальних ринкових спекулянтів. Вона обумовлена глибинними змінами у господарській структурі, які на сьогодні не отримують на поверхневому рівні свого адекватного вияву.

Слід відмітити, що у рамках міжнародних організацій ведеться робота зі зниження системних ризиків, у цілому позитивним виявився досвід застосування активної дискреційної (у тому числі фіскальної) стимулюючої політики у кризових умовах. Так, великомасштабні уливання ліквідності допомогли запобігти колапсу фінансової системи (що відбувся, наприклад, у період Великої депресії), а монетарні й фіскальні пакети стимулюючих заходів надали значну підтримку світовому виробництву. З погляду підвищення ефективності макроекономічного управління важливим завданням майбутнього є вдосконалення антикризових механізмів з урахуванням їх впливу на короткострокову динаміку й довгострокове зростання.

Висновки.

Таким чином, було встановлено пряму взаємозалежність між рівнем глобалізованості країни та її впливом на виникнення світових фінансових криз, між експортно-імпортною орієнтованістю країн та поширенням світових

фінансових криз (так, наприклад, криза, що виникла у 2008 році в США поширилась майже на всі інші країни, тому що США, як одна з найбільш глобалізованих країн, є найбільшим світовим імпортером товарів та, відповідно, найбільшим експортером національної валюти). Було визначено значний розрив між реальним і фінансовим секторами економіки, що викликає біфуркації у міжнародній економічній системі координат та призводить її до стану нестабільності. Згідно до цього було визначено, що сучасна модель економіки світу є досить динамічною, але, водночас, достатньо нестійкою, що вийшла за рамки наявно-доступного контролю і перебуває у стані не лише перебудови, а й хаотично-плаваючій структуризації та оновленні, потребуючи перегляду існуючої системи контролю із заміною її на координуючу архітектуру управління. В цій архітектурі інституції мають напрацьовувати і здійснювати на міжнародному рівні спільну стратегію з урегулювання та координації світового ринку. Йдеться, насамперед, про розробку загальних правових норм, у рамках яких можна було б контролювати функціонування фінансових структур.

Так, в умовах глобальної нестабільності трансформаційні процеси на світовому ринку фінансових послуг відбуваються нерівномірно та призводять до непередбачуваних наслідків. При наростанні процесів глобалізації кордони національних ринків фінансових послуг втрачають свою значимість, посилюється інтеграція цих ринків, підвищується рівень конкуренції та лібералізації через використання нових технологій та інновацій, що сприяють взаємозв'язку попиту та пропозиції. Регулювання цих трансформацій на рівні національних економік стає неможливим без запровадження нового світового фінансового порядку, який має передбачати наявність узгоджених дій на національному рівні.

Список використаних джерел:

1. Мамотенко Д. Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків / Д. Ю. Мамотенко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – № 39. – С. 229–237.
2. Чухно А. А. Сучасні фінансово-економічні кризи: природа, шляхи і методи подолання // Економіка України. – 2010. – № 1.
3. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз // Фінанси України. – 2009. – № 5.
4. Schwartz A. I. Real and Pseudo – Financial Crises, [w:] F. Capie, G.E.
5. Лещук В. П. Фінансова глобалізація в умовах глобалізації світової економіки// Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С. 218-223.
6. Тивончук І.О., Стецюк П.І. Фінансові кризи: аналіз причин та механізмів їх прояву.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10914/1/16.pdf>.
7. Олешко А.А. Антикризіві програми і плани національних господарств: особливості реалізації та перші результати / А.А. Олешко // Економіка та держава. — 2010. — № 1. — С. 23—29.
8. Офіційний сайт Центрального Розвідувального Управління США [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cia.gov>

/library/publications/the-world-factbook.

9. Колінець Л.Б. Емпіричні моделі світових економічних криз // Ефективна економіка. – 2011. – №3 – С. 27.

10. Звіт Світового банку «Global economic prospects 2016». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу:

<https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEP2016a/Global-Economic-Prospects-January-2016-Spillovers-amid-weak-growth.pdf>.

References:

1. Mamontenko d. Yu. Globalization of international financial markets/d. y. Mamontenko//Humanitarian bulletin ZDIA. – 2009. No. 39. P. 229-237.

2. Chukhno a. Modern financial and economic crisis: nature, ways and methods of overcoming//Ukraine's economy. – 2010. No. 1.

3. Baranovsky o.i. essence and types of financial crises//finance Ukraine. – 2009. No. 5.

4. Sshwartz a. Financial Pseudo Real Crises – and [w:] F. Capie, G.E.

5. P. Leshchuk Financial Globalization in the globalization of the world economy//scientific bulletin NLTU in Ukraine. – 2010. – S. 218-223.

6. Tivončuk a., Stetsyuk q. and financial crises: an analysis of the causes and mechanisms of their manifestation-[electronic resource]. Mode of access to the resource: [http://en.a.d.e.l.u.p.ua:8080/bitstream/ntb/10914/1/16 ... pdf](http://en.a.d.e.l.u.p.ua:8080/bitstream/ntb/10914/1/16...pdf).

7. A. Oleshko anti-crisis programs and plans are in the regional farms: the peculiarities of realization and the first d' zultati/a. Oleshko//economy and State. is 2010. is no. 1. — P. 23-29.

8. The official website of Central Intelligence United States [electronic resource]. Mode of access: <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>.

9. Kolinec l. b. Empirical model of the global economic crisis//Effective economy. – 2011. - issue 3 – s. 27.

10. World Bank Report, "Global economic prospects 2016"-[electronic resource]. Mode of access to the resource: <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEP2016a/Global-Economic-Prospects-January-2016-Spillovers-amid-weak-growth.pdf>.

Summary. The scientific article is devoted to the evaluation and analysis of the impact of processes and the effects of globalization on the occurrence of financial crises in developed countries that provoke further proliferation around the world. The scientific study shows the interdependence between the most globalized countries, their external trade orientation and the emergence and spread of global crises. Crises prevention methods are studied. Ways of improving methods of preventing the occurrence of crises are considered.

Key words: globalization, crisis, financial instability, political and economic instability, macroeconomic policy, financial stability.

Стаття відправлена: 17.04.2018 р.
© Висоцька М.П., Черевашко Д.Р.